

אמר תמה ליה רב אבא בר ממל לרב אמי:

אלא מעתה — ששני מינים אין מתעשרים מזה על זה, משום שחילקה תורה חלב לזה וחלב לזה — גבי מעשר בהמה דלא כתיב "וכל מעשר בקר ומעשר צאן" אלא "וכל מעשר בקר וצאן" כאחד,

ב-ת יתעשרו בקר וצאן מזה על זה! (1)

אמר תירץ ליה רב אמי לרב אבא בר ממל:

אמר קרא גבי מעשר בהמה "וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהיה קודש לה", והרי זה כאילו אמר "וכל מעשר בקר" — "וצאן העשירי יהיה קודש", ואם כן, משמע: תן עשירי לזה ["מעשר" לבקר], ועשירי לזה ["העשירי" לצאן].

ואכתי מקשינן: אי הכי, שלענין תרומה

אמרינן: כיון שאמרה תורה "תן חלב לזה וחלב לזה", שוב ילפינן קל וחומר גם לאותם שלא חילקה התורה ביניהם —

כבשים ועזים — שלא חילקה התורה ביניהם, אלא אמרה "וצאן" — נמי לא ליתעשרו מזה על זה, שהרי יש ללמוד כבשים ועזים מקל וחומר דחדש וישן שאינם מתעשרים מזה על זה! (2)

ומשנינן: הרי אמרה תורה "וצאן ומשמע כל צאן אחד הוא". (3)

ומקשינן: הכא נמי — גבי תרומה — לימא: כיון שאמרה תורה [במדבר יח יב]: "כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן ראשיתם אשר יתנו לה' לך נתתים", הרי משמע — מלשון "ודגן" — כל דגן אחד, יתעשרו שני מיני דגנים מזה על זה!?

אמר תירץ אביי:

כלאים סימן א סקי"ד.
ולפי מה שכתב הרש"ש בעמוד ב [הובא בהערות שם על דברי אביי] דלדברי אביי במסקנא אין צריך ללמוד מקל וחומר, אלא שהוא נלמד מ"ראשיתם" תן ראשית לכל מין ומין, ניחא לכאורה שפיר דברי הרמב"ם.

ב. [יש לעיין בתירוץ הגמרא: הרי קושיית הגמרא היתה, שמא דוקא באותם מינים שהזכירה תורה אין מעשרין מזה על זה, אבל שאר מינים — לא, ואם כן, אנו נוקטים שיש מקום לחלק בין המינים, וכאשר אמרה גם הגמרא לעיל, דבעינן לימוד מיוחד שאף דגן ודגן אין מתעשרין מזה על זה. והנה סברת "כל דתקון כעין דאורייתא תקון" שייך לכאורה רק באופן שאם היה זה מדאורייתא היה הדין שאין מתעשרין מזה על זה, אבל לפי מה דנקטינן

שמינים אלו אם היו מדאורייתא היו מתעשרין מזה על זה, אין סברא לומר, דמשום שהם מדרבנן יהיה דינם שונה].

1. ביארו התוספות, שאם כי יש לנו ללמודו מקל וחומר, הרי יש לומר "כבשים ועזים יוכיחו" שנתרבו להתעשר מזה על זה, אף על פי שכלאים הם זה בזה.

2. נתבאר על פי רש"י, שבא לבאר תיבות "אי הכי", ובספר אהל משה הביא בשם ספר קדשי דוד שנתקשה בזה, כי עדיין אין מובן לשון "אי הכי", ראה שם.

3. נתבאר על פי רש"י. [ותמוה, שהרי קושיא זו ותירוצה נתבארו במשנתנו].

הרי אמר הכתוב "ודגן ראשיתם", לומר "תן ראשית לכל דגן ודגן".⁽⁴⁾

וכן אמר תירץ רבי אלעזר: "ראשיתם".

רבא אמר לתרץ באופן אחר: בלא "ראשיתם" נמי לא מצית אמרת: "ודגן" משמע כל דגן אחד, כי:

בשלמא התם גבי מעשר בהמה אמרינן "וצאן" משמע כל צאן אחד, משום דאי סלקא דעתך כבשים ועזים נמי אין מתעשרים מזה על זה, לכתוב "וכל מעשר בהמה" ולא "וכל מעשר בקר וצאן", ומזה כבר היינו לומדים לכל שני מינים שאינם מתעשרין מזה על זה וכפי שיתבאר בהמשך הגמרא. אלא שבמאמר המוסגר מחזקת הגמרא את דבריה:

וכי תימא: אי כתיב "כל מעשר בהמה" הוי אמינא אפילו חיה שהרי "חיה בכלל בהמה". זה אינו, שהרי "תחת תחת" [כל אשר יעבור תחת השבט] "שור או כשב או עז כי יולד והיה שבעת ימים תחת אמור"] מקדשים גמרי, מה קדשים בהמה אין חיה לא, אף מעשר, בהמה אין חיה לא —

ואם כן, הרי יכולה היתה התורה לומר "וכל מעשר בהמה", ואתי [והיינו לומדים] שאין מעשרים ממין על שאינו מינו בקל וחומר מחדש וישן שאינו כלאים זה בזה, ו"בקר וצאן" למה לי!?⁽⁵⁾

אלא ודאי בא הכתוב לומר: בקר וצאן הוא דאין מתעשרין מזה על זה משום "תן עשירי לכל אחד ואחד", אבל כבשים ועזים מתעשרין, והיינו דשנינו: "וצאן" משמע כל צאן אחד.

וכל זה אינו שייך אלא במעשר בהמה, אבל הכא גבי תרומה מי סניא דלא כתיב [וכי אפשר שלא תכתוב התורה] "דגן" למעוטי שאר מיניו! ואם כן, אין מקור ללמוד מ"דגן" שכל דגן אחד.

מתקיף לה רב הונא בר נתן על דרך לימודו של רבא מ"בקר וצאן" למעוטי כבשים ועזים:

מנין לנו לומר, שכתבה התורה "בקר וצאן" כדי למעט כבשים ועזים שלא נלמד מקל וחומר שאינם מתעשרים מזה על זה, והרי

שנתבאר בעמוד א, לבאר על פי דבריו את שיטת הרמב"ם.

5. מכאן הקשו הרבה אחרונים [ראה ספר המפתח] על שיטת הרמב"ם [בכורות ז ה, הובאה בהערות לעיל נג ב], שמעשר משנה על שנה חל בדיעבד, שהרי אם כשיטתו הרי צריך ל"בקר וצאן", שאם היינו למדים בקל וחומר מחדש וישן, היה הדין גם ממין על שאינו מינו שהוא חל בדיעבד, והוצרך בקר וצאן למעט לגמרי. ובחזון איש בכורות סימן כז ג הוכיח גם

ורבינו גרשום מפרש: אי הכי, כבשים ועזים נמי נימא "עשירי לזה ועשירי לזה", וכאשר כן משמע פשוט כוונת קושיית הגמרא. ורש"י מיאן בפירוש זה, לפי פירושו במה שאמרו "תן עשירי לזה ועשירי לזה". ורבינו גרשום כנראה מפרש "תן עשירי לזה ועשירי לזה" באופן שונה מרש"י, וצריך תלמוד.

4. כתב הרש"ש: נראה, דהשתא תו לא צריכנא להקל וחומר דלעיל [עמוד א] מתירוש ויצהר, וכן משמע בתוספות ד"ה אמר. וראה מה

אימא:

ממין על שאינו מינו — לא מתעשר מזה על זה, אף מעשר בהמה, ממין על שאינו מינו — לא מתעשר מזה על זה.⁽⁷⁾

איתא בגמרא לעיל נג ב: ויהיו חדש וישן מתעשרין מזה על זה, מקל וחומר: ומה כבשים ועזים שהם כלאים זה בזה, [מכל מקום] מתעשרין מזה על זה, חדש וישן שאינן כלאים זה בזה, אינו דין שיתעשרו מזה על זה?! תלמוד לומר: "עשר תעשר" ... מקיש מעשר בהמה למעשר דגן: מה מעשר דגן, מחדש על הישן — לא, אף מעשר בהמה מחדש על הישן — לא. אי הכי, כבשים ועזים נמי [לא יעשרו מזה על זה, כין לימא: מקיש מעשר בהמה למעשר דגן: מה מעשר דגן ממין על שאינו מינו לא, אף מעשר בהמה ממין על שאינו מינו לא?! [הרי] רבי רחמנא "וצאן". אי הכי, חדש וישן נמי [יעשרו מזה על זה, כי כל הצאן אחד]?! הא [מאידך גיסא] כתיב "עשר תעשר", [והוקשו המעשרות זו לזו]. ומה ראית [למעט מן ההיקש חדש על ישן, ולרבות מ"וצאן" מין על שאינו מינו, הרי יש לומר בהיפוך]?! אמר רבא: אמר קרא [באותו כתוב של ההיקש "עשר תעשר את כל מעשר תבואתך היוצא השדה שנה שנה", [הרי למדנו]: לשנה הקשתיו ולא לדבר אחר. ומקשינן: והא רבא גופיה הוא דאמר לעיל נג: כיון שאמרה תורה בפסוק זה של ההיקש

לכך כתבה התורה "בקר וצאן", ליערבו לבקר וצאן שהם מתעשרים מזה על זה. כלומר, אם לא שכתבה התורה "בקר וצאן" הייתי לומד מקל וחומר שלא לעשר ממין על שאינו מינו, ולכך כתבה התורה "בקר וצאן" כאחד, כדי ללמד: אפילו בקר וצאן מתעשרים מזה על זה?!?

אמר תירץ ליה מר זוטרא בריה דרב נחמן לרב הונא בר נתן:

לרבא אית ליה נמי "העשירי" דמשמע לחלק בקר מצאן, ואם כן, בהכרח שיתור "בקר וצאן" בא למעט כבשים ועזים שהם מתעשרים מזה על זה.⁽⁶⁾

איכא דאמרי, אמר רבא ליישב את קושיית רב אבא בר ממל, דנימא, מדלא כתיב "וכל מעשר בקר ומעשר צאן", אם כן, יתעשרו בקר וצאן מזה על זה:

בלא "עשירי" נמי לא מצית אמרת שבקר וצאן מתעשרין מזה על זה, דהרי איתקש מעשר בהמה למעשר דגן [שנאמר: "עשר תעשר את כל תבואת זרעך, היוצא השדה שנה שנה", בשתי מעשרות הכתוב מדבר: אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן, ומקיש מעשר בהמה למעשר דגן] מה מעשר דגן

דמדרבא לית ליה "ראשיתם", "העשירי" נמי לית ליה לרבא, דלידרוש תן עשירי לזה ועשירי לזה, הואיל ולא כתב "מעשר בקר ומעשר צאן".

7. הוסיף רש"י: ואם תאמר: כבשים ועזים נמי [לא יתעשרו מזה על זה]?! אם כן, ריבויא

מזה כהבנתו בדברי הרמב"ם שהובאה בהערה לעיל נג ב.

6. לכאורה תמוה מאי סלקא דעתיה דרב הונא, והרי ילפינן "תן עשירי"?! וביאר רש"י: קא סלקא דעתיה דרב הונא,

מתניתין:

מעשר בהמה מצטרף, כלומר עשר בהמות פזורות מצטרפות לחיוב מעשר עד שיהא ביניהן כמלא רגל בהמה רועה, היינו: כפי שיעור שבהמות הרחוקות זו מזו יכולות להשתמר ברועה אחד.⁽¹⁰⁾

וכמה היא רגל בהמה רועה?

שישה עשר מיל.

"שנה שנה", הרי למדנו: לשנה [שלא לעשר מחדש על ישן] הקשתיו, ולא לדבר אחר [היינו לענין מין על שאינו מינו]. והאיך אמר כאן רבא ללמוד מן ההיקש לענין מין על שאינו מינו!?

ומשינן: הדר ביה רבא מההיא [חזר בו רבא ממה שאמר לעיל נג ב.].⁽⁸⁾

ואיבעית אימא: הוה מינייהו [אחת מהשמועות, זו דלעיל נג ב או זו שבכאן] רב פפא אמרה ולא רבא,⁽⁹⁾ ולא תיקשי דרבא אדרבא.

בחדש וישן כתיב בהדיא בקרא דאיתקוש, דהא בקרא דהיקישא כתיב "שנה בשנה". ביאור דבריו: דקושיית הגמרא לעיל "ומה ראית" לרבות כבשים ועזים מ"וצאן" ולמעט חדש וישן מהיקישא, אינה קושיא, כי ודאי יותר מסתבר לפרש את ההיקש לענין הכתוב באותו ענין, דהיינו, חדש וישן, ואת הריבוי של "וצאן" להעמיד על כבשים ועזים.

9. כתבו התוספות: על רב פפא רגיל לומר כן, משום שמלך אחרי רבא, ויש דברים כשהיה אומר, דסבורים התלמידים שהוא משמו של רבא.

10. נתבאר על פי רש"י בפירושו השני, ולפי זה כתב במלאכת שלמה שניקוד רועה הוא בסגול. ובפירושו ראשון פירש: כפי שיעור שהבהמה מתרחקת והולכת כשהיא רועה, ולפירוש זה כתב במלאכת שלמה שהניקוד הוא בפת"ח [כלומר בקמ"ץ].

ולפי פירושו הראשון של רש"י מתבאר לשון המשנה ביתר דיוק, אלא שבגמרא נראה כפירושו השני, שהרי אמרו בגמרא: דשיתסר מיל קא שלטא ביה עיניה דרועה. וכנראה כוונת רש"י

ד"וצאן" מאי אהני. ואם תאמר: מה ראית [שמה הריבוי בא לרבות בקר וצאן שיתעשרו מזה על זה, ואילו כבשים ועזים לא יתעשרו מזה על זה!]?!

מסתברא, דהיקישא דמיעטינהו לבקר וצאן אתא, דלא ליעשרו אהדדי, דהא לא דמו כלל אהדדי, וריבוי דבקר וצאן לרבווי כבשים ועזים, דהא דמו אהדדי לענין קרבן, דהאומר "הרי עלי מן הצאן" יכול להביא בין כבש בין עז. [ויש לעיין: מכל מקום תיקשי: הכא לימא משמע כל דגן אחד!! וצריך לומר, שלפי סברת האיכא דאמרי, מסכים רבא עם "ראשיתם" ואינו מסכים עם "עשירי" היפך סברת הלשון הראשון].

8. ואם תאמר: אם כן, תיקשי קושיית הגמרא לעיל נג ב: אי הכי — דמרבין "וצאן" — חדש וישן נמי!! שהרי אי אפשר לתרץ כתירוצן הגמרא לעיל דלענין זה ילפינן מהיקישא שלא לעשר, ורק לענין מין שאינו מינו לא ילפינן היקישא משום שהוקש רק לענין חדש וישן. שהרי רבא חזר בו, וסובר, שאף לענין מין בשאינו מינו הוקש!?

ביאר רש"י: וכי פרכינן בריש שמעתין אי הכי, חדש וישן נמי, לאו פירכא היא, דהא

רועה? ששה עשר מיל:

שואלת הגמרא: **מנא הני מילי**, מנין שזה הוא שיעור הצירוף?

אמר פירש רבה בר שילא:

משום **דאמר קרא** [ירמיה לג יג]: "עוד **תעבורנה הצאן על ידי מונח**". כלומר, אם יכולות הבהמות לימנות על ידי רועה אחד, כי אז שם "צאן אחד" עליהם, ואז "תעבורנה" תחת השבט, כמאמר הכתוב "כל אשר יעבור תחת השבט".

וקים להו לרבנן, דשיתסר מיל שלטא ביה עינא דרועה [ידוע לחכמים, שעד ששה עשר מיל שולטת עינו של הרועה].⁽¹³⁾

שנינו במשנה: **היו בין אלו לאלו שלשים ושנים מיל, אין מצטרפין:**

תמהה הגמרא על סתירת הסיפא לרישא:

היו בין אלו לאלו שלשים ושנים מיל, אין מצטרפין, [יתבאר בגמרא הסתירה מן הרישא לסיפא].⁽¹¹⁾

ואם היו לו בהמות **באמצע** [בתוך שלשים ושנים המיל, שמשני עבריהם יש בהמות] הרי זה **מביא ומעשרן באמצע**. כלומר, אותן שבאמצע מצרפות את אלו שבצדדים לחיוב מעשר.⁽¹²⁾

רבי מאיר אומר:

הירדן מפסיק למעשר בהמה. כלומר, אם היו לו חמש בהמות מכאן וחמש בהמות מכאן והירדן ביניהם אין הם מצטרפות למעשר בהמה, ויתבאר הטעם בגמרא.

גמרא:

שנינו במשנה: מעשר בהמה מצטרף כמלא רגל בהמה רועה, וכמה היא רגל בהמה

יש לדחות, דאיירי לאחר הגורן [ראה לקמן נו ב זמני הגרנות מדרבנן למעשר בהמה], וכל שלא נצטרפו מותר למכור ולשחוט, אבל אם נצטרפו אסור למכור ולשחוט, אבל לא משמע כן, שהרי עדיין לא שנינו מצות גרנות.

12. כתב רש"י: והאי דקתני מביא ומעשרן באמצע, לא מביא ממש קאמר. פירושו: לא מביא ומעשרן באמצע, אלא מביא את כולם לדיר בכל מקום שהוא, ומעשרן.

13. לכאורה יש לעיין: כיון ששולטת עינו של רועה עד ששה עשר מיל, אם כן, ממילא יכולות בהמות הפזורות בשטח של שלשים ושנים מיל לימנות, שהרי הרועה יכול לעמוד באמצע העדר ולמנות עד ששה עשר מיל מכל צד! ?

היא, שהבהמה אינה מתרחקת יותר משום שאין הרועה יכול לשומרה ואינו מניחה לילך יותר. **ורבינו גרשום** כתב: כלומר, כל אותן בהמות של איש אחד שרועות בשדה אחד כשיעור שרגל בהמה הולכת ורועה, ורועה אחד יכול לשומרן.

11. כתב החזון איש [בכורות כז ג]: שמעינן מכאן דחייב לעשר [ומצות מעשר בהמה אינה רשות, ראה בזה בהקדמת פרק זה], דאם מעשר בהמה רשות מאי נפקותא בצירוף, הלא בשעת מנין המעשר צריך להביאן למקום אחד, ואם היה בין אלו לאלו שלשים ושנים מיל והביאן למקום אחד שפיר מעשר, דהרי השתא נתחייבו, ועל כרחך כשמצטרפין חייב להביאן למקום אחד ולעשרן, וכדתנן "היו לו באמצע מביא ומעשרן באמצע", והיינו שחייב להביאן. ומיהו

המש בהמות מכאן, מעברו האחד של שלשים ושנים המיל, וחמש בהמות מכאן, מעברו השני, וחמש מאמצע, ומשום דבאופן זה: הני חמש שבאמצע חזיא להכא [ראויים הם להצטרף עם החמש שמצד אחד לכדי חיוב שלם של מעשר, שהרי הם עשר בהמות ואין ביניהם ששה עשר מיל], וחזיא נמי אותן אמצעיות להכא [לצד השני] —

ומאחר שיש בבהמות שבאמצע כדי לצרף מכל צד, הרי אנו מצרפים את כל חמש עשרה הבהמות — על ידי הבהמות שבאמצע — לחיוב מעשר. ואם כי אותן חמש הנותרות אינו יכול לעשר, מכל מקום כבר נתחייבו במעשר, ולכשיוולדו לו חמש נוספות יעשרם. (14)

ושמואל אמר:

אפילו היו חמש מכאן [מעברו האחד של שלשים ושנים המיל] וחמש מכאן [מעברו

מן הסיפא משמע: שלשים ושנים הוא דאין מצטרפין, הא בציר מהכי [פחות מכך] מצטרפין, והא קתני רישא: שיעור צירוף ששה עשר מיל, אבל טפי [יותר] לא! ?

ומשנינן: לעולם שיעור צירוף סתם הוא ששה עשר מיל, ומה ששנינו בסיפא: היו בין אלו לאלו שלשים ושנים מיל אין מצטרפין, היינו —

משום דקא בעי למיתנא בהמשך הסיפא: היו לו בהמות באמצע מביא ומעשרן באמצע, ושיעור הצטרפותם כשיש בהמות באמצע הוא עד שלשים ושנים מיל.

שנינו במשנה: היו לו באמצע מביא ומעשרן באמצע:

וכמה בהמות יהיו בשני צידי שלשים ושנים המיל ובאמצען כדי שיצורפו כל הבהמות שבשלשים ושנים המיל לחיוב מעשר? אמר רב:

הנמצאות בתוך ששה עשר מיל לבהמות הצדדים — משלימות עשר בהמות [או יותר] לחיוב מעשר בהמה. אבל אם אין הם משלימות אין הם מצטרפות, ואם משלימות הן מצד אחד ולא מצד שני, הרי אותן בהמות שמאותו צד שהשלם לשיעור מעשר חייבות במעשר [ואפילו אם יש בהם יותר מעשר, כבר נתחייבו הנותרות, וימתינו להשלמת עשר כדי לעשרן], ואילו הבהמות שמאותו צד שאין בהם יחד עם האמצעיות כדי שיעור מעשר, פטורות הן לגמרי מן המעשר.

ב. בביאור סברת רב בפשוטו היה נראה שלא כפי שנתבאר בפנים, אלא שהחמש שבאמצע מצטרפות לכל חמש כדי לחייבם במעשר. אך בפירוש רבינו גרשום מבואר לא כן, שכתב: חמש מכאן וחמש מכאן וחמש באמצע, דהני

ובתפארת ישראל כתב: דעד הכא שלטה עין הרועה כשהוא עומד באמצע הששה עשר, ויכול להשגיח לכאן ולכאן ולכאן בארץ מישור. והיינו, ששליטת עין הרועה היא באמת רק שמונה מיל. אך דבריו נסתרים מפירוש רבינו גרשום שם מתבאר, שיכול הרועה לשלוט על ששה עשר מיל מכל צד. וכן מוכח מדברי שמואל בגמרא, שהרי לדעתו אם יש בהמה אחת או אפילו כליו של רועה באמצע, חשבינן כאילו הרועה עומד באמצע, ומצטרפות הבהמות עד שלשים ושנים מיל. וראה מה שיתבאר בזה בהערות בהמשך הסוגיא.

14. א. והוא הדין אם יש אחד באמצע ותשע מכל צד, ובלבד שכל צד יחד עם האמצעיות —

השנין] ואחד בלבד באמצע, חזיאן לרועה כמאן דקאי הכא וקרינן ביה "מונה", רואים אנו את הרועה כאילו עומד הוא באמצע – היות ועתיד הוא לבוא שם ולקחת את הבהמה – והרי אם היה עומד באמצע יכול היה לראות ששה עשר מיל מכאן וששה עשר מיל מכאן, ולכן מצטרפות כל הבהמות

שבשלשים ושנים המיל לחיוב מעשר. (15)

מיתבי לרב:

נה-א

היה לו חמש בהמות בכפר חנניה, וחמש בהמות בכפר עותני הרחוקה מכפר חנניה שלשים ושנים מיל, אין מצטרפות, עד

חמש חזיין לאיצטרופי להכא ולהכא, דכי אזיל רועה גבי הא דבאמצע שלטא עיניה ששה עשר מיל להכא וששה עשר מיל להכא, ומצטרפי, דקרינן ביה מונה דמצי חזי להכא ולהכא. והמתבאר מדבריו, דזה לא אמרינן שיצטרפו אלו שבאמצע עם אלו לחיבם, ויצטרפו גם עם האחרים לצרפם, ומשום שאם מצטרפים הם לכאן, אין הם מצטרפים לכאן. אך הגדר הוא, שבאמת הרי אילו היה הרועה באמצע, מן הדין היה לצרף את כל הבהמות שבשטח שלשים ושנים מיל, שהרי עינו שולטת בכולן, אלא שבסתם, רואים אנו את הרועה כאילו עומד הוא מצד העדר [אם כי הסברא צריכה ביאור]. וטובר רב, שכדי להחשיב את הרועה כאילו עומד הוא באמצע, צריך שיהיו בהמות באמצע כדי צירוף מזה וכדי צירוף מזה, ואז מצטרפות כל הבהמות כאחד לחיוב אחד של מעשר. ונמצאת סברתו של רב כעין סברתו של שמואל, שרואים אנו את הרועה כאילו עומד הוא באמצע, אלא שנחלק רב עליו, מה הוא שיעור הבהמות שבאמצע כדי שנחשיב את הרועה כעומד באמצע.

אך הרש"ש כתב: המתבאר מפירושו רש"י הוא, דלרב האמצעי מצטרף עם כל אחד מהצדדים, אבל זה אין בו כח שעל ידו יצטרפו גם הצדדים זה לזה. והנה לשון הרע"ב הוא: שאם היה לו עדר באמצע אותן האמצעיות מצטרפות את הצדדים. והלשון מגומגמת, ויש לפרשה: מצטרפות [במחיקת הטי"ת] את הצדדים, ויש לפרש: מצטרפות עם ["את" מלשון "עם"] הצדדים, ושני פירושים אלו בדברי הרע"ב הן הן שני הפירושים שנזכרו לעיל. וכתב הרש"ש לפרש את דברי הרע"ב כפירוש שני, וחלק על התוספות יום טוב, ראה שם.

15. כתב רש"י: חמש מכאן וחמש מכאן ואחת באמצע, אף על גב דהך חדא לא חזיא למנינא, הואיל ורועה אורחיה למיזל התם ולאתיין, דמיא כמאן דקאי התם וקרינא ביה מונה, וכל שכן ארבע מכאן וחמש מכאן ואחת באמצע דהך חזיא לצירופא דמנינא, [ואף בלא טעם ד"חזיאן"].

והנה מה שכתב רש"י, דחזיאן הוא משום שהרועה עתיד לבוא לשם, הוא מוכרח מהמשך הסוגיא. אך מה שכתב רש"י דשמואל חלוק על רב בחמש מכאן וארבע מכאן ואחת באמצע שהכל מצטרף, ואפילו בלא הסברא דחזיאן, זה הוא דבר הצריך לימוד, מנין זאת לרש"י, וגם הגמרא לא נתנה שום טעם לזה, שהרי טעם ד"חזיאן" הוא טעם אחר.

ובזה ניחא היטב לשון המשנה: היו בין אלו לאלו שלשים ושנים מיל אין מצטרפין, דמשמע ששיעור ההצטרפות הוא שלשים ושנים מיל, ולא ששה עשר מיל. ולפי הביאור הנזכר מתבאר, שאכן כן הוא, שפעמים השיעור הוא ששה עשר מיל ופעמים השיעור הוא שלשים ושנים מיל, והבחון הוא אם היו בהמות באמצע כדי צירוף לכאן ולכאן.